

dice

Making a World of **difference** **Ustvarimo drugačen svet**

DICE izobraževalni priročnik za pedagoge
izobraževalnega gledališča

Kratka verzija

DICE – Drama Improves Lisbon Key Competences in Education/
Drama izboljšuje ključne lisbonske kompetence na področju izobraževanja

© DICE Consortium, 2010

Zasluge & avtorske pravice

Člani kolegija DICE

Vodja kolegija:

- Madžarska: Káva Drama/Theatre in Education Association (Osebe v projektu DICE: Cziboly Ádám, Danis Ildikó, Nemeth Szilvia, Szabó Vera, Titkos Rita, Varga Attila)

Člani kolegija:

- Nizozemska: Stichting Leesmij (Osebe v projektu DICE: Jessica Harmsen, Suzanne Prak, Sietse Sterrenburg)
- Poljska: University of Gdansk (Osebe v projektu DICE: Adam Jagiello-Rusilowski, Lucyna Kopciwicz, Karolina Rzepecka)
- Romunija: Sigma Art Foundation (Osebe v projektu DICE: Cristian Dumitrescu, Livia Mohîrtă, Irina Piloş)
- Slovenija: Taka Tuka Club (Društvo ustvarjalcev Taka Tuka) (Osebe v projektu DICE: Veronika Gaber Korbar, Katarina Picelj)
- Velika Britanija: Big Brum Theatre in Education Co. Ltd. (Osebe v projektu DICE: Dan Brown, Chris Cooper, Jane Woddis)

Pridruženi člani kolegija:

- Republika Češka: Charles University, Prague (Osebe v projektu DICE: Jana Draberova, Klara Mala)
- Norveška: Bergen University College (Osebe v projektu DICE: Stig A. Eriksson, Katrine Heggstad, Kari Mjaaland Heggstad)
- Palestina: Theatre Day Productions (Osebe v projektu DICE: Amer Khalil, Jackie Lubeck, Jan Willems, Dina Zbidat)
- Portugalska: Technical University of Lisbon (Osebe v projektu DICE: Margarida Gaspar de Matos, Mafalda Ferreira, Tania Gaspar, Gina Tome, Marta Reis, Ines Camacho)
- Srbija: Center for Drama in Education and Art CEDEUM (Osebe v projektu DICE: Ljubica Beljanski-Ristić, Sanja Krsmanović-Tasić, Andjelija Jočić)
- Švedska: Culture Centre of Children and Youth in Umea (Osebe v projektu DICE: Helge von Bahr, Eleonor Fernerud, Anna-Karin Kask)

Kontaktna oseba: Chris Cooper (e-pošta: chris@bigbrum.plus.com)

Za Slovenijo: Veronika Gaber Korbar (e-pošta: veronika@takatuka.net)

Avtorske pravice:

Dokument vsebuje "Priznanje avtorstva - Nekomercialno - Brez predelav 3.0" Mednarodna licenca Commons.

Povzetek licence:

- Dovoljeno vam je: reproduciranje, distribuiranje in dajanje v najem to delo pod naslednjimi pogoji:
  - Priznanje avtorstva — Pri uporabi dela morate navesti avtorja: DICE consortium in kot vir dela mora biti navedena spletna stran: www.dramanetwork.eu
  - Nekomercialno — Tega dela ne smete uporabljati v komercialne namene.
  - Brez predelav — Tega dela ni dovoljeno spreminjati, preoblikovati in nadgrajevati.
  - Praktične primere lahko uporabljate in poljubno spreminjate brez privolitve kolegija.
-
- Kateri koli pogoj se lahko razveljavi le s privolitvijo ali z dovoljenjem imetnika avtorskih pravic.
  - Za ponovno uporabo ali distribucijo morajo biti pogoji licence tega dela ostalim jasni s povezavo do ustvarjalne spodaj navedene javne spletne strani.
  - Celotno pravno besedilo in dodatne informacije so na voljo na <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

142455-LLP-1-2008-1-HU-COMENIUS-CMP

"Izvedba tega projekta je financirana s strani Evropske komisije. Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorja in v nobenem primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije."

Vsebina

Zasluge & avtorske pravice	3
Vsebina	4
Predgovor	6
Vodnik za bralca	7
A. Predstavitev	
Projekt DICE – Kaj je DICE? Izvleček projekta	8
Projekt DICE – člani konzorcija in partnerske organizacije	10
Izobraževalno gledališče in drama – Kaj je to?	15
Projekt DICE – Naš etos	17
Ugotovitve raziskav – povzetek ključnih ugotovitev	21
B. Kako izobraževalno gledališče in drama izboljšata ključne kompetence	24
Učenje učenja	25
1. Kovček – drama v izobraževanju, <i>Big Brum Theatre in Education Co. Ltd., VB</i>	25
2. Tek čez ovire – gledališče v izobraževanju, <i>Kavà Drama/Theatre in Education Association, Madžarska.</i>	26
Kulturna zavest in izražanje	27
3. Človeška roka – drama v izobraževanju, <i>Bergen University College, Norveška.</i>	27
4. Otroci za otroke – Čarobni strgalnik, <i>Theatre Day Productions, Gaza, Palestina</i>	28

Sporazumevanje v maternem jeziku	29
5. V smeri mogočega – drama v izobraževanju, education and Art CEDEUM, Srbija	29
6. Iskanje preživetja – gledališče v izobraževanju, Eventus TIE, Norveška.	30
Inovativnost in podjetnost	30
7. Izobraževalni program za podjetnike, University of Gdansk in POMOST, Poljska	31
8. Zgodnje žalosti – drama v izobraževanju, Center for Drama in Education and Art CEDEUM, Srbija	31
Medosebne, medkulturne in družbene kompetence	32
9. Ukradeni izpit – forumsko gledališče, Leesmij, Nizozemska	32
10. Učitelj – Gledališče v izobraževanju, Sigma Art Foundationa, Romunija	33
Vse to in še več ...	34
11. Okno – Gledališče v izobraževanju, Big Brum Theatre in Education Co. Ltd., VB	34
12. Lutke – Gledališče v izobraževanju, Káva Drama/Theatre in Education Association, Madžarska	35
C. Kaj lahko storite	36
Učitelji	37
Ravnatelji	37
Gledališki umetniki	38
Učenci	38
Univerzitetni in visokošolski predavatelji	39
Idejni usmerjevalci projekta	40

Predgovor

Dragi bralec!

Dobrodošel v DICE izobraževanem priročniku. Projekt DICE je združil strokovnjake iz dvanajstih držav, ki delajo v izobraževalnem gledališču in drami. Namen naše raziskave je bil ugotoviti, kako izobraževalno gledališče in drama vplivata na pet od osmih ključnih kompetenc lizbonske strategije za vseživljenjsko učenje. To so:

- Sporazumevanje v maternem jeziku
- Učenje učenja
- Medosebne, medkulturne in družbene kompetence
- Inovativnost in podjetnost
- Kulturna zavest in izražanje.

Na vsako kompetenco gledamo kot na del integrirane celote in vsako vrednotimo kot nujen del otroškega razvoja.

- Vse to in še več ...

Slednja kompetenca ostalim petim dodaja novo dimenzijo, saj je povezana z univerzalno kompetenco o tem, kaj pomeni biti človek. Vedno večja skrb za povezanost naše družbe in razvoj demokratičnega državljanstva zahtevata moralni kompas, s katerim bi poiskali sebe in druge v svetu in na novo ocenili stare ter postavili nove vrednote; da bi si predstavljali in predvideli družbo, v kateri je vredno živeti, predvsem – živeti z boljšo predstavo o tem, kam gremo in kakšni ljudje želimo biti. Izobraževalno gledališče in drama sta družbeno dejanje, ki vzpodbuja skupinski ustvarjalni duh osmišljanja novih vsebin.

Vsebina teh strani predstavlja naša prizadevanja, s katerimi želimo odpreti vrata mladim, da vidijo sebe v svojem svetu. Etos, na katerem temelji naš projekt (glej Projekt DICE – Naš etos), je rezultat praktičnih izkušenj tega izobraževalno raziskovalnega projekta. Ta je odraz našega lastnega učenja, kolektivnega duha in naše sedanje prakse.

Cilj tega izobraževalnega priročnika je, da vse, kar smo se na svoji poti naučili, delimo z našimi kolegi, strokovnjaki in tistimi, ki so na tem področju dela novi. Upamo, da jih bomo spodbudili, da se sami prepričajo o pomembnosti našega dela. Ti, dragi bralec, se lahko odzoveš na ponujeno, to nadgradiš in izpopolniš ter se nam pridružiš na našem potovanju.

Chris Cooper
Urednik

Vodnik za bralca

Making a world of difference – Ustvarimo drugačen svet je izobraževalni priročnik, ki je razdeljen na tri sklope.

Sklop A je predstavitev projekta DICE: kateri so cilji projekta, partnerji projekta, naš etos, oblika izobraževalnega gledališča in drame ter ključne ugotovitve raziskave.

Sklop B je razdeljen na 6 kompetenc. Za vsako kompetenco smo pripravili dva praktična primera dramske ali gledališke delavnice. V tej kratki različici objavljamo samo povzetke praktičnih primerov. Če vas zanima popoln opis praktičnih primerov, vas prosimo, da si prenesete daljšo spletno različico te publikacije.

Na vsako kompetenco gledamo kot na del integrirane celote in vsako vrednotimo kot nujni del otrokovega razvoja. Med njimi ni vrstnega reda ali prioritete. V kakšnem vrstnem redu bomo praktične primere delili z bralci, določimo z metom kocke. Vi si seveda lahko izberete drugačen vrstni red, po katerem boste prebrali praktične primere.

Sklop C še en met kocke se osredotoča na to, kaj lahko storimo za razvoj izobraževalnega gledališča in drame v lastnem kontekstu in kako o tem izvedeti več.

A

Predstavitev

Projekt DICE

– Kaj je DICE? Izvleček projekta

DICE (»Drama izboljšuje lizbonske ključne kompetence na področju izobraževanja«) je mednarodni projekt, ki ga podpira EU. Gre za dvoletni projekt medkulturne raziskave, ki poleg drugih izobraževalnih ciljev raziskuje učinke izobraževalnega gledališča in drame v petih od osmih lizbonskih ključnih kompetenc.¹ Raziskava je bila izvedena z dvanajstimi partnerji (vodja: Madžarska, partnerji: Češka, Nizozemska, Norveška, Palestina, Poljska, Portugalska, Romunija, Srbija, Slovenija, Švedska in Velika Britanija). Vsi člani so cenjeni na nacionalni in mednarodni ravni ter predstavljajo široko paleto formalnih in neformalnih sektorjev izobraževanja.

¹ V dokumentu bomo včasih namesto »lizbonske ključne kompetence« uporabljali zgolj »ključne kompetence.

Cilji projekta so bili:

- Z medkulturno kvantitativno in kvalitativno raziskavo prikazati, da sta izobraževalno gledališče in drama močno orodje za izboljšanje ključnih lizbonskih kompetenc. Raziskava je bila izvedena s skoraj pet tisoč mladimi, starimi od 13 do 16 let.
- Objaviti strateški dokument, ki temelji na raziskavi, in ga po vsem svetu poslati med izobraževalne in kulturne interesne skupine na evropski, nacionalni in lokalni ravni.
- Primerjati gledališke in dramske dejavnosti na področju izobraževanja v različnih državah ter z mobilnostjo strokovnjakov pomagati pri prenosu znanja in izkušenj.
- Organizirati konference v partnerskih državah, ki naj pripomorejo k širjenju rezultatov projekta; organizirati konferenco v Bruslju s ključnimi EU usmerjevalci z ustreznih področij umetnosti, kulture, izobraževanja in mladine.

Ogledali smo si naslednjih **pet** od osmih **ključnih kompetenc**:

1. Sporazumevanje v maternem jeziku
2. Učenje učenja
3. Medosebne, medkulturne in družbene kompetence
4. Inovativnost in podjetnost
5. Kulturna zavest in izražanje.

Menimo, da poleg naštetih kompetenc obstaja še ena, ki pa ni navedena kot ključna – namreč univerzalna kompetenca, kaj pomeni biti človek. To kompetenco smo imenovali »Vse to in še več« in jo vključili v razpravo o rezultatih raziskave.

Teh šest kompetenc spada med spretnosti, ki se jih učimo vse življenje in predstavljajo kompetence, ki so potrebne za osebni razvoj mladih, za njihovo prihodnjo zaposlitev in aktivno evropsko državljanstvo.

Glavna rezultata projekta sta izobraževalni priročnik in strateški dokument. Upamo, da bomo v prihodnjih letih k temu lahko dodali še vrsto publikacij s podrobnejšimi rezultati raziskave, ki presegajo okvir projekta.

Inovativnost projekta je sledeča: gre za prvo raziskavo, ki pokaže povezave med gledališkimi in dramskimi dejavnostmi v izobraževanju in ključnimi kompetencami. Njena dodana vrednost je dejstvo, da bodo rezultati raziskave razdeljeni v relevantnih interesnih skupinah. Ker v dosedanjih mednarodnih študijah kompetenc niso ali so jih redko preverjali, smo si morali izmisliti in izumiti nova orodja za vrednotenje, ki bi v prihodnosti lahko bila koristna tudi na drugih izobraževalnih področjih. Poleg nekaterih na novo razvitih vprašalnikov za otroke, učitelje, gledališke pedagoge in zunanje ocenjevalce smo oblikovali orodja za neodvisno objektivno opazovanje izobraževalnih dramskih delavnic. Vsi uporabljeni materiali so bili v vseh dvanajstih državah enaki in so zato primerni za katerokoli kulturo.

DICE ni zgolj dvoleten projekt, temveč neke vrste potovanje in družba, ki je pravkar pričela z delom. V zadnjih dveh letih je delalo z nami več sto ljudi, od prostovoljcev pa do članov nacionalnih akademij znanosti. Za nekatere od nas je bil ta projekt ena najtežjih, če ne kar najtežja naloga v naši poklicni karieri. Je nekaj, iz česar smo se naučili in se še vedno veliko učimo.

DICE PROJEKT – Člani kolegija in partnerske organizacije

Káva Drama/Theatre in Education Association, Madžarska je organizacija, ki deluje v javno korist in skrbi za umetniške in izobraževalne projekte. Kot združenje deluje od leta 1996. So prva organizacija v Budimpešti, katere glavna naloga je vključiti kompleksno gledališče/dramo v izobraževalne programe in kjer socialne in moralne probleme analiziramo na podlagi aktivnosti udeležencev. Mladi niso le opazovalci, temveč tudi pisatelji, režiserji in akterji te zgodbe, ki nastane na podlagi razmišljanja, analiziranja, razumevanja, transformacije in v mnogih primerih tudi igranja določenih situacij. Kava cilja na najvišje estetske vrednote in kompleksno uporabo različnih učnih oblik. Pomen in vpliv programov Kava za otroke in mladino daleč presega tradicionalne okvire gledališča. Težišča dela so učenje demokracije, preverjanje starostnih težav, družbena in moralna vprašanja. Pri delu z otroki uporablja Káva gledališče kot sredstvo za globlje razumevanje. Društvo dela s skupinami, v katere so vključeni otroci in mladi iz vse države, stari od 9 – 18 let, mnogi tudi kakorkoli prikrajšani.

Nizozemska: LEESMIJ odpre diskusijo o družbeno pomembnih temah z uporabo interaktivnega gledališča. LEESMIJ ustvarja zavest in ruši tabuje o temah, kot so nepismenost, zloraba moči, izsiljevanje in spolna zloraba. Z uporabo forumskega gledališča (z gledovanje po Augustu Boalu) presega govorjenje in mišljenje; občinstvo poziva, da prevzema aktivno vlogo pri reševanju problemov, preskuša uporabo možnih alternativnih vedenj na odru, s katerimi se pripravljamo na resnično življenje.

Poljska: University of Gdansk je bila ustanovljena leta 1970. Je največji nosilec visokošolskega izobraževanja v regiji Pomorjansko. Ponuja možnost študija na skoraj tridesetih različnih področjih z možnostjo več sto specializacij. Področja, kot so biologija, kemija, psihologija in pedagogika štejejo med najboljša v državi. Na devetih fakultetah je skoraj triintrideset tisoč študentov. Inštitut za pedagogiko, ki gosti projekt DICE na Univerzi v Gdanku, izobražuje socialne delavce, kulturne animatorje, učitelje itd. Univerza v Gdanku je hkrati edina univerza na Poljskem, ki ponuja dvoletni podiplomski študij Drama v izobraževanju. Učni načrt vsebuje tečaje, kot so: sociodrama, psihodrama, razvojna drama, gledališka delavnica, aktivne metode poučevanja in učenja itd. Inštitut pedagogike sodeluje s Shakespearjevim gledališčem v Gdanku, in sicer v smislu praktičnega usposabljanja za študente na področju drame in izobraževanja.

Romunija: Sigma Art Foundation – je kulturno-izobraževalni in umetniško-raziskovalni center, ki nudi podporo mladim, umetnikom in nekaterim drugim organizacijam, ki imajo podobne cilje. Center je bil ustanovljen aprila leta 1995. Fundacija Sigma Art je edino gledališče v Bukarešti na področju izobraževanja, ki ima močne mednarodne povezave s podobnimi organizacijami. Z uporabo gledaliških tehnik, v katerih so socialni in moralni problemi analizirani s pomočjo delavnic in predstav, mladi postanejo čez čas aktivni udeleženci in voditelji umetniškega in izobraževalnega procesa. Pri izbiri scenarijev in pri produkciji predstav pomagajo profesionalni režiserji, igralci in plesalci. Predstave se odvijajo predvsem v umetniškem studiu Sigma, na univerzah, na srednjih šolah, v poklicnih gledališčih v Bukarešti ter na nacionalnih in mednarodnih gledaliških festivalih. Eden od ciljev Sigme je razviti novo metodo dela z odraslimi in mladimi, ki bo imela socialne posledice in bo uspešno prispevala k socialni vključenosti. Sigma je usmerjena v dve glavni dejavnosti: izobraževanje in umetniško nastopanje.

Slovenija: Društvo ustvarjalcev Taka Tuka – je edino društvo v Sloveniji, ki se ukvarja z otroškim in mladinskim gluhim gledališčem ter metodo drama v vzgoji in izobraževanju. Ustanovljeno je bilo leta 2002, na osnovi dolgoletnega dela na področju gledališke surdopedagogike. Skozi delo so spoznali, da lahko s pomočjo ustvarjalnosti veliko prispevajo k razvoju otrok in mladih na poti do odraslosti. Glavne dejavnosti društva so: delavnice (gledališke, plesne, likovne) za otroke, mlade in odrasle, šola za starše. Zavedajo se, da je za kvalitetno delo pomembno stalno strokovno izobraževanje, zato so povezani s številnimi sorodnimi organizacijami doma in v tujini. Z njimi sodelujejo v različnih skupnih projektih: mladinske izmenjave, mednarodni gledališki festivali,

konference, tečaji usposabljanja, seminarji, študijski obiski, prostovoljno delo in raziskovalni projekti.

Velika Britanija: Big Brum Theatre in Education Company je registrirana dobrodela organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1982 v Birminghamu v Angliji. Big Brum želi zagotoviti visoko kakovostno gledališče v programih izobraževanja za otroke in mlade vseh starosti, prav tako tudi v šolah, specializiranih enotah, srednjih šolah, drugih življenjskih okoljih in umetniških središčih. Organizacija se je zavezala k ustanovitvi gledališča za mlade, ki sicer ne bi imeli dostopa do njega. Družba izvira iz predpostavke, da otroci niso nerazviti odrasli, ampak ljudje z lastnimi pravicami. Umetnost je način spoznavanja sveta, v katerem živimo, in Big Brum uporablja izobraževalno gledališče in dramo, da lahko mladi z njuno pomočjo osmislijo svet okoli sebe. Big Brum že 15 let sodeluje s svetovno znanim britanskim dramatikom Edwardom Bondom, čigar delo in teoretični pristopi k drami močno vplivajo na umetniški model družbe.

Republika Češka: The Charles University je bila ustanovljena leta 1348 in je ena najstarejših univerz na svetu. Danes sodi med najbolj ugledne izobraževalne in znanstvene ustanove na Češkem, ki so priznane tako v evropskem kot v svetovnem okviru. Znanstvene in raziskovalne dejavnosti so podlaga, na katerih temeljijo doktorski in magistrski programi na Karlovi univerzi. Tam več kot 42 400 študentov študira v več kot 270 akreditiranih študijskih programih s 600 oddelki.

Gostitelj projekta DICE je ministrstvo za šolstvo. Drama na področju izobraževanja je del osebne in socialne vzgoje, ki je ena od specializacij ministrstva za šolstvo. Sodelovali smo tudi s Fakulteto za gledališko akademijo za uprizoritveno umetnost v Pragi, ki med drugim izobražuje učitelje drame.

Norveška: Bergen University College je državni visokošolski zavod, ki je bil ustanovljen avgusta 1994 z združitvijo nekdanjih šestih šol v Bergnu na Norveškem. Skupno število študentov je približno 6.000, akademskega in administrativnega osebja pa okoli 600. Bergen University College (Høgskolen i Bergen) je organiziran v treh fakultetah: Pedagoška fakulteta, Fakulteta za strojništvo ter Fakulteta za zdravstvene in družbene vede. Akademija ima močno tradicijo na področju izobraževanja učiteljev s področja umetnosti: drama, ples, glasba, vizualna umetnost in norveščina (jezik in književnost). Pedagoška fakulteta je center za umetnost, kulturo in komunikacijo (SEKKK). Dramski oddelek je začetnik raziskav na področju izobraževanja drame na Norveškem od leta 1971, ko je bil ustanovljen prvi enoletni tečaj za redne profesorje drame v nordijskih državah. Oddelek ponuja številne dramske tečaje, od uvodne drame v splošni profesorski izobrazbi, tečajev na diplomski ravni do dvoletnega magisterija na področju dramskega izobraževanja.

Palestina: Theatre Day Productions (TDP)

“V gledališče grem, ker hočem videti nekaj novega, hočem misliti, hočem, da se me

dotakne, hočem se spraševati, uživati, se naučiti, biti pretresen, biti navdušen, hočem se dotakniti umetnosti.”

Theatre Day Productions želi, da so drama, gledališče in ustvarjalne dejavnosti del vsakodnevnega življenja mladih v Palestini; nekaj, s čimer lahko otroci najdejo svoj lasten glas, občutek za sebe in kjer lahko odkrijejo lastno ustvarjalno življenje.

Arabsko ime družbe, »Ayyam Al Marash« (gledališki dnevi), izhaja iz ideje, da bo nekega dne vsak palestinski otrok imel vsaj en »gledališki dan« v šolskem letu. Pri TDP odrasli igrajo za otroke, pa tudi otroci za otroke. TDP je zaslužen za delovanje tako mladinske gledališke družbe kot tudi programa za usposabljanje igralcev. Program se izvaja na regionalni ravni: trenutno v Gazi in na Zahodnem bregu.

Portugalska: Technical University of Lisbon (UTL) spodbuja, razvija in posreduje

znanstvena, tehnična in umetniška znanja na najvišjem nivoju s spodbujanjem raziskav, inovacij in podjetništva se prilagaja na spreminjajoče se potrebe družbe v smislu etike, kulture in internacionalizacije. UTL je Evropska univerza za raziskave 21. stoletja, ki je pozorna na nove družbene izzive, in je obenem vodilna univerza na področju svojega znanja, kjer so strokovnjaki in raziskovalci usposobljeni po najvišjih standardih.

Fakulteta za telesno vzgojo (FMH) je najstarejša fakulteta za športno in telesno vzgojo na Portugalskem. Del Tehnične univerze v Lizboni je postala leta 1975. Univerza ima dolgo zgodovino, ki jo zaznamujejo spremembe in prilagajanja potrebam družbe, kot so jih že pred njo interpretirale druge institucije, na primer – Nacionalni inštitut za telesno vzgojo (INEF) 1940 – 1975 in Visoka šola za telesno vzgojo (ISEF) do leta 1989.

Prvotno je bila to institucija, ki se je osredotočala na športno vzgojo v šolah, z močnim poudarkom na pedagogiki, danes pa je odprta za širšo paleto študijskih področij, ki zanimajo različne sektorje družbe – izobraževalni sistem, šport, zdravje, industrija, umetnost – s katerimi sodeluje živahno in plodno.

Srbija: Centre for Drama in Education and Art CEDEUM je bilo ustanovljeno 29. oktobra leta 1999, vendar ustanovitelji intenzivno delujejo na tem področju že 25 let, in sicer kot zagovorniki drame oz. gledališča v izobraževanju in umetnosti. CEDEUM združuje strokovnjake iz Beograda, poleg tega ima široko mrežo sodelavcev tako iz Beograda kot iz celotne države. Cilj društva je nadaljnje spodbujanje drame in gledališča v vseh vidikih izobraževalnega, umetniškega in socialnega dela s pomočjo projektov, delavnic, seminarjev, strokovnih srečanj in delovnih predstavitev. CEDEUM se še posebej ukvarja z vzgojo vzgojiteljev in usposabljanjem umetnikov, z raznimi seminarji in izobraževalnimi programi, ki temeljijo na drami v izobraževanju in gledališču kot metodologiji za predšolske učitelje in učitelje v osnovnih in srednjih šolah v Srbiji.

Strokovnjaki CEDEUM-a so aktivni v procesu vključevanja drame v šolah in prevzemajo aktivno vlogo glede vpliva na nacionalno politiko za promocijo in uvajanje dramatičnih dejavnosti v izobraževalne in kulturne sisteme ter na socialnem področju. CEDEUM je tudi organizator »BITEF Pollyphony«, tj. posebnega dramskega oz. gledališkega programa v okviru Beograjskega mednarodnega gledališkega festivala BITEF – Nov gledališki trend (sredi septembra), ki se osredotoča na nacionalno, regionalno in mednarodno izmenjavo dramskih in gledaliških izkušenj, sodelovanje, mreženje, delavnice in predstavitve dela na področju umetnosti, izobraževanja in socialnega dela. CEDEUM je član in nacionalni center IDEE – Mednarodne gledališke in izobraževalne zveze.

Švedska: Culture Centre for Children and Youth in Umeå razvija in podpira kulturne dejavnosti za mlajše generacije v mestu Umeå, vključno z mrežami za podporo in sodelovanje na tem področju, usposabljanjem na relevantnih področjih za učitelje in druge, ki v okviru svojega dela prihajajo v stik z otroki in mladino, medkulturnimi programi za predšolske ustanove in druge vrste šol ter javnimi predstavami za otroke in družine. Kulturno-izobraževalni projekti se izvajajo v šolah. V obliki usposabljanja in usmerjanja osebja center sodeluje z ustvarjalnimi dejavnostmi za otroke in mladino. Dramska sekcija za otroke in mladino od 10 do 19 let »Teartermagasinet« je osrednja dejavnost centra. Prednostne naloge so tudi gledališke skupine za telesno hendikepirane otroke ter uporaba gledališča v izobraževanju. Dramski festival z vsemi otroki poteka vsako leto v mesecu maju.

Mesto Umeå je največje mesto na severu Švedske in tudi eno najhitreje rastočih mest. Ima dve univerzi in 114.000 prebivalcev s povprečno starostjo 38 let. Več kot polovica prebivalcev je iz drugih regij. Umeå bo leta 2014 skupaj z Rigo kulturna prestolnica Evrope. Ponosno mesto, ki je usmerjeno v prihodnost, se hoče kot ena od mnogih kulturnih prestolnic uveljaviti v integrirani in večplastni Evropi, ki temelji na sodelovanju in soustvarjanju, ki ga označujeta radovednost in strast. Program Umeå 2014 se zgleduje po osmih »Sami« sezonah. Leto bo povzročilo veliko možnosti za navdihujoča srečanja in kulturne izmenjave.

Kontakte vseh članov kolegija najdete na www.dramanetwork.eu

Izobraževalno gledališče in drama – Kaj je to?

Otroci gledajo, kako se begunsko dekle Amani in fant George igrata v zapuščeni železniški postaji. Vlogo Amani in Georga igrata dva. Interakcija je preobremenjena z napetostjo. Amani je strah, George je agresiven – tudi njega je strah. Drug z drugim ne moreta govoriti. Eden od učencev, sedem leto staro dekle, odsotno, tiho dekle, potreplja enega od odraslih, ki dela v programu in reče »Vem, kaj je problem.« Odrasli pridobi pozornost igralca, ki pokaže, da je dekle pripravljeno deliti svoje razumevanje z ostalimi vrstniki. »Njegova zgodba je njena zgodba«, ugotavlja s tiho samozavestjo, »in njena zgodba je njegova zgodba, vendar se tega ne zavedata.« Pomen je bil očiten vsakomur v sobi; prisoten je bil v nenavadni tišini. Zdaj je bila naloga vsakega posameznika, da poglobi to razumevanje in ga deli z Amani in Georgom. Slednje je bila resnična drama.

Drama – Kot da bi

Začnimo s široko opredelitvijo smisla drame, ki izhaja iz grške besede drámatos – dejanje oz. dogajanje. Drama je nekaj pomembnega, nekaj, kar je 'narejeno' ali uprizorjeno. Pri našem delu je to proces, ki ga v fiktivnem kontekstu raziskujemo v času in prostoru.

Drama in gledališče je skupna izkušnja vpletenih: udeležencev in občinstva, kjer ni prostora za nezaupanje in kjer se vsi obnašajo, kot da so nekdo drug, v drugem kraju in v drugem času. Izmišljeno izkušnjo v smislu **kot da** razumemo na več načinov.

Drama je izmišljena dejavnost, kjer sprejemanje vlog omogoča udeležencem, da razmišljajo in/ali se obnašajo, kot da so v drugem kontekstu, in da se odzovejo na drugačne zgodovinske, socialne in medosebne odnose. To je vir dramatične napetosti. V drami si predstavljamo realnost tako, da lahko raziskujemo človeško stanje.

Igrati vlogo v igri ali drami je mentalna drža, način, kako v mislih naenkrat obvladujemo dva svetova: realen svet in svet dramske fikcije. Pomen drame je v dialogu med tema dvema svetovoma in ljudeh kot njunih predstavnikov; resnični in uprizorjeni svet; igralci in občinstvo. Ko igramo, se ne kažemo zgolj drugim, ampak obenem vidimo tudi sebe in zaradi tega je drama »lastna« ustvarjalnost.

DICE – Izobraževalno gledališče in drama

Obseg dela, ki je bil predmet tega projekta, je bogat in raznolik. Vključuje vrsto procesov in predstavitvenih elementov v različnih kontekstih ter uporablja zelo različne oblike pristopa k drami in gledališču. Naša skupna točka je skrb za potrebe mladih. Na svoje delo gledamo znotraj izobraževalnega okvira, naj bo to v šoli ali v kakšnem drugem

učnem kontekstu, kot je to na primer dramska ali gledališka skupina ali klub. Zato smo za opis dela, ki ga partnerji opravljajo v projektu DICE, sprejeli splošni pojem izobraževalno gledališče in drama.

Zakaj razlikujemo med gledališčem in dramo?

Delo, ki je predmet raziskave v tej publikaciji, in verjetno tudi delo dramskih strokovnjakov povsod, deluje kontinuirano in se začne s procesom ter se preko raziskovanja, izmenjave, predstavitev in ocenjevanja zaključi z nastopom. Gre za razliko med *procesom* in *izdelkom*.

Ustvarjanje gledališke predstave se osredotoča na občinstvo. Proces je lahko že sam po sebi izobraževalen – kar izvajamo za občinstvo, moramo razumeti; zato se učimo spretnosti, kako predstaviti besedilo – toda ne glede na to, kaj posameznik pridobi iz nastopanja, je funkcija gledališča pokazati drugim.

Da predstava postane dogodek, potrebuje globino, sicer izzveni v prazno. Gledališče ne more biti gledališče, če igralec ni zavestno razdeljen med estetskim prostorom – sam in ne sam – jaz in ne jaz; če ne obstaja ločnica med estetskim prostorom in publiko; če dramski dogodek ne razkrije publiko najbolj ekstremnih situacij, dilem in emocij človeških izkušenj - bodisi duhovnih, čustvenih, psiholoških, socialnih, fizičnih itd.

Če parafraziramo Erica Bentleya:²

V gledališču, A (igralec) igra B (vloga/nastop) C-ju (občinstvu), ki je koristnik.

Po drugi strani se drama ne ukvarja tako z učenjem spretnosti gledališča oziroma produkcijo, ampak z gradnjo domišljjskih izkušenj. Drama ustvarja dramatične situacije, ki jih raziskujejo udeleženci in jih poziva, da se seznanijo s procesom, situacijo, premikanjem perspektiv v sedanosti, z identifikacijo in včasih z reševanjem problemov ter poziva k njihovem globljemu razumevanju. Poudarek je na procesu: to je družbena dejavnost, ki se sklicuje in opira na več načinov govora in perspektiv ter na igranje vlog; pri tem se osredotoča na naloge in ne na posamezne interese. To udeležencem omogoča nov pogled. Tak pristop ustvarja možnost raziskovanja konceptov in problemov v središču človekovega stanja in gradi prostor za razmišljanje za pridobitev novega znanja o svetu. Drama se v večji meri ukvarja z otrokovimi doživetji in izkušnjami in ne toliko z vnaprej pripravljenimi situacijami. Premika se po nepretrgani izobraževalni zvezi, ki zajema veliko oblik, vse od enostavnega igranja vlog, ki je podobno otroškemu igranju, pa do celostno strukturiranih delitev (vključno s predstavo); še vedno pa se osredotoča na ugotavljanje priložnosti za učenje in kako le-te organizirati.

² Bentley, Eric (1964). *The Life of Drama*. New York: Applause Theatre Books.

V drami je preko sodelovanja in opazovanja A (igralec) hkrati B (vloga) in C (občinstvo) v procesu dojemanja (proces, ki zajema tako sodelovanje kot opazovanje).

Če govorimo v kontekstu izobraževanja, potem nekaj našega dela izobražuje mlade v gledaliških in dramskih spretnostih, z namenom, da ta znanja uporabijo v gledališču ali da ga s poučevanjem prenesejo na druge. Vendar pa obstajajo v izobraževalnem gledališču in drami tudi globlji pomen in širše možnosti: za povezovanje misli in občutkov, da lahko mladi raziščejo in premislijo o vsebini, testirajo in preizkušajo nove ideje, pridobivajo novo znanje, ustvarjajo nove vrednote in gradijo na lastni učinkovitosti in samospoštovanju.

Projekt DICE – Naš etos

“V gledališče grem, ker hočem videti nekaj novega, hočem misliti, hočem, da se me dotakne, hočem se spraševati, uživati, se učiti, biti pretresen, hočem, da me navdihne, da se dotaknem umetnine.”

– Otok iz Palestine

“Pomaga, ko ne najdeš besed; z nastopom ljudje vidijo, kaj si mislil. Ampak, ko [samo] izrečete, si mislijo »mmm, OK« – ne razumejo. Mislim, da se ljudje laže učijo, ko počnejo praktične stvari, ne pa da le sedijo, pišejo ali poslušajo.”

– Otok iz Birmighama

“Otok lahko absorbira vse spretnosti zaprte družbe in ob tem nima sposobnosti lastne presoje, prav tako se ne more spraševati o družbenih vrednotah. Morda potrebujemo drugačne načine, kako otroke narediti dovtetne za globlje razmišljanje o družbi in človeškem obstoju; ne zadostuje, da mi izzivamo otroka, ampak mora otrok izzivati nas in našo družbo. Morda obstajajo pomembnejše stvari od razvoja kognitivnih sposobnosti, morda lahko pomagamo tudi najmlajšim otrokom, da začnejo iskati modrost in razvoj lastnih vrednot ter filozofijo življenja.”

– Učiti otroka razmišljati, Robert Fisher (1990)

Isto misleči pedagogi in umetniki

Etos projekta DICE se je razvil preko izobraževalno raziskovalnega projekta. Slednji odraža naše lastno učenje, pripravljenost za sodelovanje in stalne procese, katerih del smo preko izobraževalnega gledališča in drame. Nikakor ne trdimo, da smo prav mi absolutna avtoriteta na področju teorije in prakse izobraževalnega gledališča in drame. Smo le skupina pedagogov in umetnikov, ki smo se zbrali, ker imamo nekatere skupne temeljne vrednote, ki podpirajo skupno delo, ki ga opravljamo. Osnovna vrednota je obljuba, da bomo skrbeli za vzgojo in razvoj mladih; kot gledališki pedagogi delamo in učimo druge, kako delati skupaj z mladimi. Izhajamo iz predpostavke, da otroci in mladi niso nerazviti odrasli, temveč ljudje s pravicami, in da jih moramo pravično obravnavati ter jim dati enake možnosti. Zavedamo se, da se družba preveč zlahka odreče svoji dolžnosti, da bi mlade obravnavala na tak način.

Potreba po spremembi

“Obstaja vsa večja skrb za socialno kohezijo in razvoj demokratičnega življenja; to zahteva, da so ljudje obveščeni, zavzeti in dejavni. Posledično se znanje, spretnosti in drža, ki jih vsakdo potrebuje, spreminjajo.”

– Predlog priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje, stran 3.

Če želimo obvladati utemeljeno zaskrbljenost o »socialni koheziji in razvoju demokratičnega državljanstva«, moramo zagotoviti nove paradigme na področju izobraževanja. Potreben je nov pristop, ki bi presegal model, ki trenutno prevladuje in ki od otrok zahteva, da se morajo učiti »vnaprej pripravljeno«, preverljivo znanje, in ki se osredotoča na opravljanje izpitov. Učitelji čedalje težje prepoznavajo mlade ljudi v razvoju, ki se skrivajo za ocenami in ocenjevanjem. Pristop k tem mladim je za tiste, ki imajo vedno bolj omejen in predpisan učni načrt, še težji. Mnogi učitelji se zavežejo svojim obljubam, svojim učencem in učenju. Programi, kot so PISA (Program mednarodnega ocenjevanja učencev),³ katerih cilj je s stalnim vrednotenjem izboljšati izobraževalno politiko in rezultate, se osredotočajo na vrsto redukcijskih meritev, ki ne morejo upoštevati potencialnega razvoja.

Če je nekdo mnenja, da na slabo delovanje izobraževalnega sistema vplivajo predvsem napake pri oceni učiteljev in učencev, potem je ustvarjanje boljših inštrumentov za merjenje, kako dobri so učenci v pismenosti, računanju in znanosti, popolnoma smiselno. Vendar je kultura izobraževanja zakoreninjena v druge, veliko bolj resne probleme.

³ Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) izvaja mednarodno raziskavo PISA. V raziskavo so vključeni 15-letni učenci. Raziskava je bila uvedena leta 2000 in se ponovi vsake tri leta.

Obstajata predvsem dva načina, s katerima organiziramo in upravljamo lastno razumevanje sveta: logično-znanstveno mišljenje in pripovedno mišljenje. Tradicionalni izobraževalni sistem je vezan na navedeno mišljenje in obravnava pripovedno umetnost, kot 'dodano vrednost' in ne kot nujo. Vendar se da prav iz pripovednega načina zgraditi identiteto in najti mesto v svoji kulturi. Izobraževanje bi moralo kultivirati tak način mišljenja in delovanja ter ga gojiti; prihodnost naše družbe je od odvisna od tega. Da bi lahko oblikovali aktivne državljane prihodnosti, potrebujemo zlitje obeh načinov razmišljanja.

Moč izobraževalnega gledališča in drame

Izobraževalno gledališče in drama sta lahko dinamično orodje za dosego združitve omenjenih načinov mišljenja. Omogočata celovit pristop do otroka in mu nudita osnovno znanje ter ga socialno in zgodovinsko umestita.

V izobraževalnem gledališču in drami je naše sodelovanje tako intelektualno kot čustveno, kar naredi učenje vznemirljivo. Razumevanja ne moremo dati, pravo razumevanje čutimo. Razumevanje je mogoče integrirati v naše misli in z njim oblikovati naše vrednote le, če ga občutimo.

Izobraževalno gledališče in drama je moč, s katero kultiviramo lastno učinkovitost in gradimo samozavest. V hitrem tempu vsakdanjega življenja je težko videti samega sebe znotraj dane situacije in nadzorovati misli in čustva. Ko delujemo v dramskem vzdušju, razvijamo svojega lastnega samoopazovalca, sposobnost, da se zavedamo samega sebe v določeni situaciji. To nam pomaga prevzeti odgovornost zase; če tega ne zmoremo, ne moremo prevzeti odgovornosti za nekoga drugega.

Namesto strahu pred drugimi, kar spodbuja predsodke in sovraštvo, nas izobraževalno gledališče in drama spodbujata k razumevanju misli in občutkov drugih.⁴ Sposobnost, da smo lahko nekdo drug, spodbuja empatije, brez katerih je težko doseči strpnost in toleranco.

Izobraževalno gledališče in drama kultivirata domišljijo z uporabo unikatnih človeških kapacitet, s katerimi si predstavljamo resnično in predvidevamo možno. Prvo zagotavlja varnost, drugo svobodo. Ta dialektika osvobodi um izpod tiranije sedanjosti. Izobraževalno gledališče in drama predstavljata domišljijo v akciji.

⁴ Glej Bruner, Jerome (1996). *The Culture of Education*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Racionalna misel je lahko hladno funkcionalna, če pa vanjo vlijemo domišljijo, spremeni naš način razmišljanja: razmišljamo lahko kreativno in človeško. Vsa področja človeškega mišljenja in dejanja so potrebna kreativnosti, ki jo prinaša domišljija; z njeno pomočjo presežemo dejstva in informacije, ki so že dana.

Domišljija ustvarja človeške vrednote – in še nikoli prej jih družba ni tako močno potrebovala. Medtem ko razmišljamo o boljših možnostih in predstavah o tem, kakšni ljudje bi radi bili, je potrebno najti ustvarjalne rešitve za težave ljudi in razmisliti o družbi in njenih življenjskih vrednotah.

Domišljija je orodje za učenje, ki vključuje višje procese mišljenja. Slednje lahko ustvari globoko dojemanje kakršne koli zadeve, ki je stvar raziskovanja, in s tem obogatitev znanj in konceptov.

Demokratičnemu državljanstvu lahko dobro služi sodelovanje v izobraževalnih gledaliških in dramskih dejavnostih, ki so po svoji naravi tako družabne kot združevalne. Če želi predlog EU o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje zagotoviti osebno izpolnitev in vključenost, morajo naši državljani razširiti svoj pogled na svetovni nazor, ki se sprašuje o tem, kaj pomeni biti človek. To bi lahko bil najpomembnejši predmet izobraževalnega gledališča in drame. Obstaja simbiotično razmerje med dramo in demokracijo, ki se je razvilo že v antični Grčiji. Antigona, Medeja, Orest, Ojdip in drugi so dramatizirali človeške izkušnje in delili težave človeškega bivanja. Drama je dala glas tistim – kot so ženske ali sužnji ali žrtve in poraženci – ki sicer v družbi niso imeli glasu. Gledališče je delovalo kot demokratični javni prostor, prostor za razmislek, prostor za izpodbijanje značilnosti grške kulture. Izobraževalno gledališče in drama sta podedovala to tradicijo in zagotavljata varen javni prostor (varen, saj je izmišljen in ne resničen), ki ukrepa, vendar je hkrati preiščen, ki mladim omogoča učenje in razvoj občutka za »sebe« tako v socialnem kot tudi psihološkem smislu.

Državljeni prihodnosti morajo biti državljani sveta in ne samo državljani nacionalne države. Izobraževalno gledališče in drama univerzalizirata človeške izkušnje, spodbujata medkulturnost in presegata njene meje ter nas bolje opremljata za soočenje z izzivi, ki jih je ustvarila globalizacija. Izobraževalno gledališče in drama se osredotočata na odziv glede spreminjajočih se potreb družbe v etičnem, kulturnem in medkulturnem smislu. Paradigma izobraževalnega gledališča in drame daje mladim individualni in kolektivni glas. Ni pravih

in napačnih odgovorov na zapletena vprašanja v zvezi s tem, kako živimo naše življenje in kako razumemo svet. Svet je odprto vprašanje, nikakor ne zaprto, z že znanim odgovorom. V pripovednem načinu razmišljanja učenci ne oponašajo drugih, temveč imajo na voljo iniciativo, s katero postanejo skrbniki svojega učenja.

Delo, ki ga opravljamo

Delo partnerjev projekta DICE uporablja izobraževalno gledališče in dramo za sodelovanje z mladimi, hkrati pa jim pomaga najti smisel življenja in sveta okoli njih. V našem vsakdanjem delu z otroki in mladimi se izobraževalno gledališče in drama uporabljata kot sredstvo za ugotavljanje globljega razumevanja številnih vprašanj in kompleksnih problemov. Ustvarjata družbeno zavest in rušita tabuje, ustvarjata prostor (preko nastopov, participativne drame in aktivnih delavnic) za analizo družbenih in moralnih problemov.

Izobraževalno gledališče in drama sta močno orodje, ker temeljita na besedilu, slikah in dejanjih: slika ostaja v spominu še dolgo po tem, ko so besede že pozabljene. Pogosto se najbolje učimo prek dejanj. Izobraževalno gledališče in drama ukrepata – in sicer na podlagi trenutnih izkušenj. Naše delo stremi k temu, da bi čez čas usposobili udeležence, ki bi sami lahko postali vodje umetniškega in izobraževalnega procesa. Z otroki delamo v državnih oz. javnih šolah, posebnih šolah in v okviru zunajšolskih dejavnosti. Udeleženci prihajajo iz različnih družbenih in ekonomskih okolij in imajo različne potrebe: nekateri so gluhi in naglušni, drugi imajo učne ali čustvene in vedenjske težave in jih prištevamo k »manj sposobnim« ali akademsko neuspešnim. Vsak dan na novo ugotavljamo, da je naše delo primerno za vsakega otroka, in da v izobraževalnem gledališču in drami mladi stojijo »za glavo višje«.

Ugotovitve raziskav – povzetek ključnih ugotovitev

Raziskava DICE je bila longitudinalna, medkulturna študija, kar v bistvu pomeni, da smo merili učinek izobraževalnega gledališča in drame v različnih kulturah (medkulturno) v časovnem obdobju (longitudinalno).

V izvlečku projekta DICE smo pregledali naslednjih pet od osmih **ključnih lizbonskih kompetenc**:

- Sporazumevanje v maternem jeziku
- Učenje učenja
- Medosebne, medkulturne in družbene kompetence
- Inovativnost in podjetnost

- Kulturna zavest in izražanje

In dodali še svojo:

- Vse to in še več, kar je univerzalna kompetenca tega, kaj pomeni biti človek.

Vse skupaj smo vključili v diskusijo o rezultatih raziskave.

V končni bazi imamo podatke od vsega skupaj 4.475 študentov iz 12 različnih držav, ki so sodelovali v 111 različnih vrstah dramskih programov. Anketirali smo učence, učitelje, gledališke pedagoge, izobraževalni proces so spremljali neodvisni opazovalci, ključni gledališki in dramski strokovnjaki pa so na osnovi poročil ovrednotili izobraževalne gledališke in dramske programe. Raziskovalni načrt je bil zapleten, raziskovalni vzorec je bil obsežen in raznolik. Podrobne rezultate naj bi objavili v prihodnjih letih.

Kaj nam raziskava pove o tistih študentih, ki redno sodelujejo v izobraževalnih gledaliških in dramskih dejavnostih?

Tu je kratek povzetek: v primerjavi z vrstniki, ki niso sodelovali v izobraževalnih gledaliških in dramskih dejavnostih, so tisti, ki so sodelovali

- v vseh vidikih bolje ocenjeni s strani učiteljev,
- bolj samozavestni pri branju in razumevanju nalog,
- počutijo se bolj samozavestni v komunikaciji,
- več hodijo v šolo,
- bolj uživajo v šolskih dejavnostih,
- so boljši pri reševanju problemov,
- se bolje spopadajo s stresom,
- so bistveno bolj strpni do manjšin in tujcev,
- so bolj aktivni državljani,
- pokažejo več zanimanja za glasovanje na vseh ravneh,
- imajo več zanimanja za sodelovanje pri vprašanih javne narave,
- se bolje vživijo v čustva drugih: so skrbni do drugih,
- lažje spremenijo svoje stališče,
- so bolj inovativni in podjetniški,
- pokažejo več predanosti svoji prihodnosti in imajo več načrtov,
- so veliko bolj pripravljeni sodelovati v katerem koli žanru umetnosti in kulture, ne le v uprizoritvenih umetnostih, ampak tudi pisno, pri glasbi, filmu, obrti, in se radi udeležujejo vseh vrst umetnosti in kulturnih dejavnosti,
- preživijo več časa v šoli, več berejo, opravljajo gospodinjstva dela, se več igrajo, več govorijo, preživljajo več časa z družinskimi člani in skrbijo za mlajše brate in sestre. Porabijo manj časa za gledanje televizije ali igranje računalniških iger,
- storijo več za svojo družino, več jih občasno tudi dela, so bolj ustvarjalni, bodisi sami bodisi v skupini. Pogosteje hodijo v gledališče, na razstave, v muzeje ter kino, se

- ukvarjajo s pohodništvom in kolesarjenjem
- bolj je verjetno, da so osrednji lik razreda,
- imajo boljši smisel za humor,
- se doma bolje počutijo.

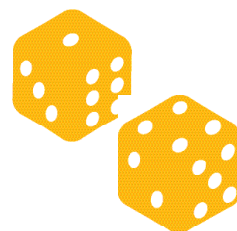
Če želite izvedeti več o metodologiji raziskave in o rezultatih, preberite v spremljevalni publikaciji te knjige sklop B:

The DICE has been cast/ Met kocke – ugotovitve raziskave in priporočila o gledališču in drami v izobraževanju.

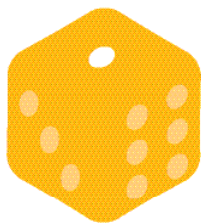
B

Kako gledališče in drama v izobraževanju izboljšujeta ključne kompetence?

V tej kratki različici objavljamo samo povzetke praktičnih primerov. Če vas zanima popoln opis delavnic, si prenesite daljšo različico te publikacije.

Učenje učenja

Definicija: 'Učenje učenja' je zmožnost, da se učimo in vztrajamo pri učenju. Posameznik mora biti sposoben organizirati svoje lastno učenje, vključno z učinkovitim upravljanjem s časom in informacijami, in sicer tako individualno kot v skupinah. Sposobnost vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanje priložnosti, ki so na voljo, in sposobnost premagovanja ovir za uspešno učenje. Pomeni pridobivanje, obdelavo in sprejemanje novega znanja in spretnosti ter iskanje in uporabo nasvetov. Z učenjem učenja učenci nagrajujejo svoje predhodno učenje in življenjske izkušnje v zvezi z uporabo znanja in veščin v različnih okoliščinah – doma, v službi, pri izobraževanju in usposabljanju. Motivacija in zaupanje vase sta odločilni kompetenci za vsakega posameznika.

1. Kovček – drama v izobraževanju, Big Brum Theatre in Education Company, VB

Vsak kovček pripoveduje neko zgodbo in ta delavnica raziskuje zgodbo migranta/begunca s kovčkom kot osrednjim objektom. Gre za učno enoto, ki jo sestavlja 6 faz. Začne se z oblikovanjem prizorišča, s katerim udeleženci gradijo zgodbo.

Ni vnaprej določenega konca ali zelenih rezultatov. Delavnica ima strukturirano zaporedje, a tudi veliko svobode za udeležence, ki so lahko kreativni tako, da se struktura razvija kot odgovor na tisto, kar prinašajo mladi, in kot primer, kako oni sami interpretirajo material. Ne obstaja »sporočilo«, ki bi ga moderator posredoval. Moderator je posrednik med skupino in situacijo (svet drame in njene pomenske plasti) in pomaga udeležencem, da s pomočjo domišljije poiščejo razlog (razumevanje). Delavnica naj bi imela dve osnovni nalogi: oblikovati prostor za mlade, da preizkusijo lastne vrednote, in omogočiti proces učenja učenja, s katerim postanejo mladi aktivni zastopniki svojega učenja, sprejemajo nova znanja in spretnosti s svojimi lastnimi življenjskimi izkušnjami, da se soočijo z izzivi, ki ga predstavlja material, se začnejo zavedati individualnih in kolektivnih učnih procesov in prevzemajo odgovornost za poglobitev ter pospeševanje raziskovanega materiala.

Pričujoča verzija Kovčka je narejena ob pomoči enega samega učitelja/umetnika. Delavnica raziskuje položaj skozi koncept prizorišča, uporabo predmetov in zlasti z dramskim dogodkom (Drama Event) – DE izhaja iz prakse, kako ponovno vzpostavili pomen situacije.

2. Tek čez ovire – gledališče v izobraževanju, Káva Drama/Theatre in Education Association, Madžarska

Tek čez ovire je program Gledališča v izobraževanju (TIE) za mlade, stare od 14 do 16 let, je zgodba o človekovi svobodi in razmerah, v katere je ujet. Osnovni program traja 120 minut in s pomočjo gledališča in drame kot pedagoškega orodja preučuje odnos med šolo in demokracijo. Igra velikokrat temelji na improvizaciji udeležencev in igralcev.

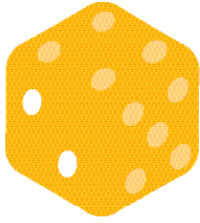

Program so premierno izvedli v šolskem letu 2009/2010. Gre za program sodelovanja Káva Drama/Theatre in Education Association in Krétakör Theatre ("Kredni krog", eno najbolj mednarodno priznanih in neodvisnih madžarskih gledališč, režiser: Árpád Schilling). S predstavo so dvanajstkrat gostovali na različnih srednjih šolah v Budimpešti in na podežlju.

Program je poskus, kako poiskati nove oblike v TIE in vzpostaviti nov model: vključuje veliko neobičajnih, eksperimentalnih elementov (v primerjavi z običajno madžarsko prakso) na področju gledališke in dramske pedagogike.

Program je podaljšana dramska igra, ki se izvaja znotraj šolskega poslopja in uporablja njegove prostore (učilnice, jedilnico, avlo, zbornico itd.). Dramski učitelji in učenci so nenehno v vlogi nečesa, vse spremembe vlog se zgodijo zelo hitro ali celo ne da bi se program ustavil. Ne samo učiteljem, ampak tudi študentom je dovoljena sprememba vlog in slednje tudi spodbujajo (od učenca do učitelja, do starša in nazaj). »Igra« je pravzaprav razvoj drame na podlagi izmenjave vlog. Teatralnost je prisotna, vendar ne gre za del gledališča, čeprav vsebuje nastop nekaj elementov, ki smo jih vadili vnaprej.

Projekt je bil večkrat dokumentiran, posneli so dva dokumentarna filma.

Kulturna zavest in izražanje

Definicija: Spoštovanje pomena kreativnega izražanja zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih vključuje glasbo, uprizoritvene umetnosti, literaturo in vizualno umetnost.

Sposobnosti: Samo izražanje skozi različne medije [...]. Sposobnosti vključujejo tudi zmožnost povezovanja lastnih ustvarjalnih in izraznih pogledov s pogledi drugih. Drža: Močan občutek identitete je osnova za spoštovanje in odprt odnos do različnosti kulturnega izražanja.

3. Človeška roka – drama v izobraževanju, Bergen University College, Norveška.

Ta dramska delavnica je bila ustvarjena na podlagi Rembrandtove slike. Predavanje iz anatomije dr. Nicolaesa Tulpa (1632), ki je služila kot predloga za besedilo. Slika je postavljena v 17. stoletje v Evropi – to je bila zlata doba za kulturno izražanje v vizualni umetnosti in glasbi na Nizozemskem. Delavnica se ukvarja z življenjskimi razmerami; smrtjo kot družbeno temo; raziskavo in etiko (ki zajemata umetnostne predmete, zgodovino, vero in jezik). Sestavljena je iz osmih faz, ki jih je mogoče razdeliti v ločene ali samostojne enote. Glede na potrebe razreda ali skupine se lahko nekatere faze izpustijo, druge dodajo.

Slika 1:
Rembrandt van Rijn:
Predavanje iz anatomije dr.
Nicolaesa Tulpa (1632)
(V lasti Muzeja Mauritshaus, Haag)
http://www.hessian.org/heavy_metal/wp-content/uploads/2009/08/the_anatomy_lesson.jpg

Osnovno vprašanje (tema) je: Kaj pomeni biti človek?

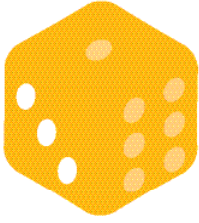
Udeleženci se premikajo v času, nazaj, v neko drugo zgodovinsko dobo, da preučijo, kako so takrat videli in obravnavali človeška bitja. Kakšne so bile prevladujoče vrednote pred štirimi stoletji? Kako znanja in tradicije v določeni kulturi vplivajo na pogoje življenja? Ali nam lahko poznavanje nekega drugega zgodovinskega obdobja pomaga razumeti naše življenje v našem času? Kdo je danes na dnu družbene lestvice?

4. *Otroci za otroke – Magični strgalnik*, Theatre Day Productions, Gaza, Palestina

Glavna dejavnost v programu Theatre Day Productions (TDP) se imenuje *Otroci za otroke*. Vsako leto pripravijo vsaj dve igri. *Magični strgalnik* je ena (od treh) iger, narejenih v letu 2009. *Otroci za otroke* je dvomesečni projekt za skupino 10 do 20 učencev: prvi trije tedni so namenjeni dramski delavnici, v naslednjih treh tednih skupina 10 otrok na podlagi svojih sposobnosti dobi ustrezno vlogo, zadnja dva tedna sta namenjena uprizoritvam oz. nastopom pred vrstniki.

Drama predstavlja orodje, s katerim iščemo solidarnost in povezanost med otroki, obenem vzpodbuja zanimanje za način učenja in postavlja v center tako njihovo življenje in interese kot tudi pobude. Ta projekt preučuje tudi uporabo ljudskega izročila kot sredstva, s katerim prebudimo domišljijo in ustvarjalnost mladih šolarjev, da bi zaigrali in se soočali s svojimi dnevnimi osebnimi in družbenimi problemi.

Sporazumevanje v maternem jeziku

Definicija: Sporazumevanje v maternem jeziku* je zmožnost izražanja in razumevanja misli, čustev in dejstev v pisni in ustni obliki (poslušanje, govor, pisanje in branje) ter jezikovne interakcije na ustrezen način v vseh družbenih in kulturnih okoljih – izobraževanje in usposabljanje, delo, dom in prosti čas, v skladu s potrebami in okoliščinami.

*Znano je, da materni jezik ni nujno vedno uradni jezik države članice in da je sporazumevanje v uradnem jeziku predpogoj za zagotavljanje popolne udeležbe posameznika v družbi. Ukrepi za obravnavo takih primerov zadevajo posamezno državo članico.

5. V smeri mogočega – drama v izobraževanju, Centre for Drama in Education and Art CEDEUM, Srbija

Projekt je bil ustanovljen kot del raziskovalnega projekta DICE, da bi pokazal povezavo med izobraževalnim gledališčem in dramo ter povečevanju pristojnosti lizbonskih ključnih kompetenc. Projekt je potekal na Gimnaziji za farmacijo in fizioterapijo v Beogradu in se je kot integriran proces izvajal v več kot desetih delavnicah, ki so trajale 45 minut. Delavnice so potekale enkrat tedensko, v zaporedju, razredi so imeli ločene delavnice. Projekt je imel popolno podporo vseh glavnih uslužbencev šole, še posebej učiteljev za jezik in književnost.

Delavnica temelji na epski pesmi Banović Strahinja. Ta edinstvena epska pripoved ponuja študentom priložnost raziskovanja maternega jezika in literature skozi novo dinamiko; za učenje in izražanje misli in čustev – tako kot zahteva prva lizbonska ključna kompetenca glede sporazumevanja v maternem jeziku.

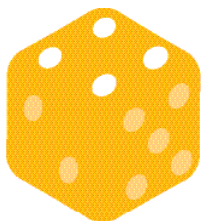

6. Iskanje preživetja – gledališče v izobraževanju, Eventus TIE, Norveška

Podlaga za delavnico je TIE program, ki ga sestavljajo delavnica, predstava, ki je naravnana na občinstvo, in spremljevalna delavnica. Iskanje preživetja (Eventus TIE) – gre za norveški prispevek pri raziskavi DICE.⁵ Program je potekal na štirih šolah.

Ena od tem v okviru programa obravnava ključno sposobnost komuniciranja v maternem jeziku. Kaj se zgodi, ko izgubite pravico govoriti v svojem jeziku?

V Iskanju preživetja je izguba jezika izguba svobode govora in izražanja. To prinaša za udeležence novo vrednost za materni jezik, saj dobijo priložnost, da raziskujejo in izkusijo izgubo temeljne svoboščine, tako da prevzamejo vlogo prebivalca v fiktivni državi Kombarra. Delavnica je namenjena bogatenju in izboljšanju možnosti udeležencev za »izražanje in interpretiranje misli, čustev in dejstev, v pisni in ustni obliki (poslušanje, govor, branje in pisanje)«. Vsi udeleženci imajo vlogo beguncev skupaj z učiteljem, ki je vodja pobega, so pobegnili iz države.

Inovativnost in podjetnost

Definicija: Podjetnost pomeni sposobnost posameznika, da uresniči svoje zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za dosego ciljev. Spodbuja posameznika v vsakdanjem življenju doma in v družbi, zaposlenim pomaga pri razumevanju ozadja njihovega dela in pri izkoriščanju priložnosti, hkrati pa je podlaga za bolj specifične spretnosti in znanja, ki ga podjetniki potrebujejo za vzpostavitev socialne ali gospodarske dejavnosti.

⁵ Iskanje preživetja je predelana verzija enega od programov, Eventus TIE: Fanget i Frihet, prvič uprizorjena v Drama Boreale (Nordijska konferenca) v Jyväskylä, Finska, 1997.

7. Izobraževalni program za podjetnike, University of Gdansk in POMOST, Poljska

Interaktivno mešan učni program z elementi drame, ki temelji na različnih težavah v podjetniško izobraževalnem programu, ki sta ga razvila University of Gdansk in »POMOST« – Association for Humanistic Integration, ki ga sponzorira Narodna banka Poljske. Struktura programa vključuje (neobvezno) dramske delavnice za učence in učitelje v sodelujočih šolah, dramsko obliko učenja »ogrinjalo izvedenca« ter video, ki ga udeleženci programa ustvarijo kot predlog za rešitev problema.

Problematika se osredotoča na vprašanja, kako zaposliti najboljše ljudi za izbrano podjetje, kako izbrati idealnega vodjo in na podlagi različnih podjetniških izzivov preizkusiti sposobnosti ekipe za skupinsko delo. Ustvarjalna naloga za študente je, da vplivajo na virtualne znake za pridobivanje koristnih informacij, utemeljijo svoje odločitve o zaposlovanju izbranih ljudi in nato s pomočjo simulacije aktivirajo svoje dejavnosti za razvoj uspešne poslovne strategije. Projekt je vključeval tudi interakcijo z občinstvom (internetno skupnost), ki so ga udeleženci morali pridobiti z glasovanjem o rešitvi problema.

Program se je izvajal od oktobra 2009 do maja 2010, v treh severnih območjih na Poljskem in z več kot 350 študenti na petdesetih različnih šolah.

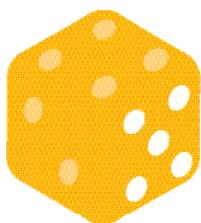
8. Zgodnje žalosti – drama v izobraževanju, CEDEUM, Srbija

Delavnica Zgodnje žalosti je ena izmed številnih drugih delavnic v projektu V smeri mogočega, ki so ga v okviru projekta DICE naredili za srbsko raziskavo. Projekt V smeri mogočega je vključeval dve dnevni delavnici, ter deset delavnic, ki so se izvajale enkrat tedensko kot redne učne ure. Bile so del rednega urnika in učnega načrta za materni jezik in literaturo. Trajale so 45minut; bistvo delavnice je, da se osredotoča predvsem na podjetništvo.

Zgodnje žalosti je izjemna zbirka zgodb, ki jih je napisal Danilo Kiš (1935 – 1989), briljantni pisatelj, esejist in prevajalec, eden najboljših in največ prevedenih jugoslovanskih pisateljev. Delavnica skuša raziskati najpomembnejše teme v skladu z

zahtevami učnega načrta, skozi dramsko strukturo jih poživlja in posodablja, vzpostavlja povezave med izbranimi temami in osebnimi zgodbami ter izkušnjami študentov.

Projekt je prispeval k podjetništvu, saj omogoča prenos imaginarne ideje v realno in načrtovano javno kampanjo za poimenovanje ulice v Subotici, kraju rojstva Danila Kiša, in sicer kot priznanje avtorju, ki ga imajo vsi radi.

Medosebne, medkulturne in družbene kompetence

Definicija: Te sposobnosti zajemajo vse oblike vedenja, ki usposablja posameznike za konstruktivno in učinkovito sodelovanje v socialnem in poklicnem življenju, zlasti v vse bolj različnih družbah ter za reševanje morebitnih sporov, kjer je to potrebno. Državljska kompetenca posameznike usposablja za polno udeležbo v državljanskem življenju na podlagi socialnih in političnih konceptov in struktur ter želje za dejavno in demokratično udeležbo.

9. Ukradeni izpit – forumsko gledališče, Leesmij, Nizozemska

Leesmij je ustvaril forumsko delavnico o vprašanju »pritiska« v štirih različnih šolah. V 60-minutni delavnici so si otroci ogledali kratko predstavo, nato so imeli možnost diskusije in lahko so raziskali praktično vprašanje »pritiska«, tako da so uporabili forumsko tehniko.

Cilji predstave in delavnice so:

- Dati mladim moč, kako se znajti, ko so zatirani. Delavnica je podkrepljena s primeri. Mladim pokažemo, kako morajo ukrepati v takšni situaciji in kaj morajo storiti, da se rešijo iz takšnega položaja. Potem ko praktično doživijo takšno situacijo, je bolj verjetno, da bodo uspešni.
- Vživeti se v zatiralca, saj je ta pogosto tako negotov kot zatirani. Ko drugi to dojamejo,

je manj verjetno, da bodo preprosto sledili zgledu prevladujoče osebe v skupini in morda bodo celo našli pogum, da ji oporekajo.

- Dati mladim boljši vpogled v lastno vedenje ter vedenje drugih. Pogosto se ljudje ne zavedajo svojega vedenja. Radi bi dosegli, da bi bili mladi bolj dovzetni za svoje obnašanje in da bi bili pripravljeni o njem premisliti. Po sodelovanju v igri, v kateri nekdo naredi nekaj zaradi pritiska vrstnikov, lahko bolje spoznajo situacijo, ki je kot resnična, in si zato lažje predstavljajo razmere, razmišljajo o njih in najdejo strategijo, da se z njimi spopadejo.
- Zagotoviti mladim izhodišče za pogovor o teh vprašanjih. O svojih rezultatih poročajo.

10. Učitelj – gledališče v izobraževanju, Sigma Art, Romunija

Ta dve- oz. triurni program gledališča v izobraževanju (TIE), ki ga je ustanovila Sigma Art Foundation. Temelji na trilogiji iger, ki jih je napisal Jean – Pierre Dopagne, in za katere se je Sigma odločila, da jih bo priredila za program TIE.

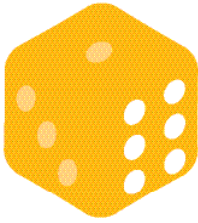
Struktura programa vključuje delavnice,

ki potekajo pred predstavo, interaktivni nastop z dialogom med igralci in občinstvom med prizori, in delavnico, ki poteka po predstavi.

Program je poskušal pritegniti učence, da bi prepoznali velikost potenciala, ki obstaja v odnosu med učitelji in učenci, potencial, ki bi lahko bil osnova za nov pristop v izobraževanju in bi lahko preoblikoval notranjo dinamiko v razredu. Namen programa je izzvati študente, da vidijo stvari z drugega zornega kota, da postanejo človeške dileme in problemi zelo prisotni v procesu, da bi našli nove načine za analizo življenja tistih, ki delajo v sedanjem sistemu.

Učitelj je obiskal več šol v Bukarešti, 300 mladih srednješolcev pa so povabili v ACT gledališče (prvo romunsko profesionalno neodvisno gledališče v Bukarešti, ki ga je ustanovil igralec Marcel Lure aprila leta 1995). Ogledali so si predstavo, ki je bila del velikega kulturnega in izobraževalnega mladinskega projekta, podprtega iz mestnega proračuna.

Vse to in še več ...

Definicija: Številka 6 na naši kocki opredeljuje prvih pet, vendar jim doda novo dimenzijo, saj se izobraževalno gledališče in drama v bistvu nanašata na splošno kompetenco glede tega, kaj pomeni biti človek. Vedno večja skrb za povezanost naše družbe in razvoj demokratičnega državljanstva zahtevata moralni kompas, s katerim najdemo sebe in drug drugega v svetu in začnemo ponovno ocenjevati in ustvarjati nove vrednote; da si predstavljamo, organiziramo družbo, v kateri je vredno živeti in živeti z boljšo predstavo o tem, kam gremo z globokimi obsodbami o tem, kakšni ljudje želimo biti.

11. Okno – gledališče v izobraževanju, Big Brum Theatre in Education Company, VB

TIE program, ki ga je ustvarilo TIE društvo Big Brum, temelji na novi igri za mlade, ki ga je napisal Edward Bond. Okno je izjemna igra: vpogled v zapletene probleme človeka v nečloveškem svetu, o odnosu med posameznikom in skupnostjo, med blodnjami in realnostjo, izbiro in prisilo. Igra je včasih moteča, vendar je vedno globoko sočutna in izžareva človeškost. Program uporablja za raziskovanje koncepte tega, kaj je vidno oz. nevidno, kako preživeti/ živeti, nedolžnost/kompromis. Struktura vključuje delavnice, ki potekajo pred predstavo, interakcijo med prizori med samo predstavo, ter delavnico, ki poteka po predstavi.

Okno in bistvo programa, kot ga opredeljuje Big Brum, se v glavnem sprašujeta o tem, kaj pomeni biti človek in ponazarjata vpliv drame na univerzalno kompetenco Vse to in še več ...

Od oktobra 2009 do januarja 2010 je predstava gostovala na mnogih šolah po državi, v Palestini ter na Zahodnem bregu.

12. Lutke – gledališče v izobraževanju, Káva Drama/Theatre in Education Association, Madžarska

150 minutni program gledališča v izobraževanju (TIE) govori o svobodi, obveznosti in nujnosti. Gledališki pedagogi in mladi udeleženci mislijo in igrajo skupaj, njihovo orodje sta gledališče in drama. Pomembno je ali, kje in kdaj smo lahko to, kar smo – navkljub pritiskom, vlogam, ki nam jih je dodelila družba, ter s tem povezanimi pričakovanji. Igra – ki se osredotoča na oblačila (obleke, ki jih nosimo) – obravnava vedenja, pričakovanja, hotenja in razmišljanja skozi zgodbo mladega princa.

Projekt ne more biti uresničen in ne more delovati brez naslednjih osnovnih pogojev: gledaliških pedagogov, zgodbe in dramske situacije, ki lahko pritegneta otroke, da čustveno in intelektualno kolektivno raziskujejo; otroci morajo imeti možnost, da spregovorijo svobodno in brez strahov.

Cilj programa je vzpodbuditi mlade udeležence, da z različnih vidikov skupaj razmišljajo o vprašanjih v zgodbi (gledališki del programa). Igra se osredotoča na končno človeško vprašanje: kdo v resnici sem?

C Kaj lahko storite

Razvoj uporabe gledališča in drame v izobraževanju in kako izvedeti več o tem:

Cilj tega sklopa je povedati, kaj lahko še storite za razvoj izobraževalnega gledališča in drame v vašem kontekstu.

Ko vržete kocko ne veste, kaj boste dobili. Trenutek, ko se kocka vrti, je trenutek vznemirjenja, pričakovanja, predvidevanja ... To je vznemirjenje, predvidevanje, pričakovanje, ki ga lahko najdete v izobraževalnem gledališču in drami. Nikoli ne bomo točno vedeli, kaj nam bo prinesel naslednji met kocke. Za vsako fazo gledališkega in dramskega procesa velja isto, saj vsi udeleženci vplivajo na vsak korak. Čeprav v vašem dramskem delu ne boste vedno zadeli »najvišje številke«, boste vedno dobili še eno priložnost. In včasih je številka ena prav tako uporabna kot številka 6. Ukrepate lahko po katerem koli metu kocke.

Za ohranjanje izobraževalnega gledališča in drame ter razvoja v novih krajih obstajajo številni ključni akterji.

Učitelji

Učitelji se včasih pri svojem delu počutijo izolirane. Pritiski zaradi prenapetega urnika in neusmiljene rutine povzročajo, da pozabljamo na stvari, ki so nas nekoč, ko smo še bili študenti, navdihovale, ki so povzročale vznemirjenje, ko je šlo za nekaj novega in izzivalnega. Včasih pritisk onemogoča, da bi stvari, ki jih počnemo, videli drugače in jih obogatili. Če menite, da je vaš razred ali šola potrebna še tako majhne spremembe, ste lahko prav vi tisti, ki naredite prve korake.

1. **Uredite si urnik** in izberite kateri koli material za učni načrt, ki ga že uporabljate. Poskusite vzpostaviti dramsko fikcijo kot okvir za raziskovanje. Ni treba, da traja več kot deset minut.
2. **Poglejte sklop B te knjige** in uporabite enega od primerov kot navdih za ustvarjanje lastne dramske strukture.
3. **Potrkaite na ravnateljeva vrata** in se pogovorite o tem, kaj lahko vaša šola stori za izobraževalno gledališče in dramo (vključno za razvoj vašega šolskega profila).
4. **Sprehodite se do kolega/kolegice** in ga/jo nagovorite; pogovor začnite z: »Ali bi se mi pridružili pri mojem naslednjem dramskem srečanju?« (Lahko gre za oceno vašega dela, lahko navdihne vašega kolega ali spodbudi sodelovanje med vami – skupno učenje.)
5. **Pokličite in povabite na vašo šolo izvajalce programa drama v izobraževanju** (Društvo utvarjalcev Taka Tuka), gledališko skupino ali gledališkega pedagoga.
6. **Pomislite na vašega najljubšega umetnika ali obliko umetnosti**, ali na nekaj, kar vas je navdihnilo (na primer igro, film, sliko, roman, pesem, ples, fotografijo, glasbo ali celo umetnike, ki so to ustvarili) in to uporabite, ko oblikujete ideje za dramo, ki bo zanimiva za vas in za vaše učence, dijake, študente – pomislite, ali bi bilo to lahko del vašega rednega učnega načrta.

Ravnatelji

Kot ravnatelj imate pomemben vpliv na šolsko življenje, na izkušnje otrok in učenje, in seveda na profil šole. Šola, ki daje prednost umetnosti – in priznava vzgojno izobraževalno možnost gledališča in drame, bo hkrati podpirala razvoj, učenje in samopodobo učencev. Prvi koraki v to smer niso ekonomski, ampak zahtevajo, da ste vi in vaši zaposleni odprti za spremembe in razvoj.

1. **Povežite** učitelje umetnostne vzgoje na vaši šoli, da razvijajo umetniško-izobraževalni program z gledališčem in dramo kot osrednjo dejavnostjo.
2. **Ravnatelje z drugih šol seznanite** z novim izobraževalnim profilom gledališča in drame na vaši šoli.

3. **Prijavite se na razpise**, ki omogočajo finančna sredstva za uresničitev dramskega in gledališkega projekta
4. Poiščite gledališke pedagoge ali gledališko skupino v vaši okolici ter jim povejte, da bi radi sodelovali z njimi (Obrnite se na gledališko skupino, za katero je gledališče več kot samo zabava).
5. **V vaši šoli poiščite primeren prostor za gledališče in dramo.** Če že imate gledališko oz. dramsko sobo, pomislite, kako bi jo lahko izboljšali, če je nimate, na kakšen način bi prišli do nje.
6. **Povabite strokovnjaka za gledališče in dramo**, da za zaposlene na vaši šoli vodi tečaj usposabljanja.

Gledališki umetniki

Večina gledaliških umetnikov igra le za odraslo občinstvo. V naši kulturi (kulturi DICE držav) gledališče za otroke in mlade ne uživa statusa odraslih gledališč, saj otroci in mladi niso deležni enakega spoštovanja kot odrasli. Gledališki umetniki, ki delajo za in z mladim občinstvom, izražajo poštenost, zahteve in izzive, ki ga prinaša mlado občinstvo – in če pogledate po podobnih žanrih, boste razumeli pomen svojega dela na povsem nov način.

Poskusite naslednje:

1. **Premislite o vaši lastni umetniški izkušnji.** Kdaj mislite, da ste vplivali na mlade – in zakaj?
2. **Povabite dramski razred** na vašo naslednjo vajo ter se z njimi pogovarjajte o vaji in si prizadevajte, da vas povabijo na obisk v šolo.
3. **Prisluhnite sledečemu:** *Gledališče je še vedno gledališče, tudi kadar je izobraževalno gledališče in če je gledališče dobro gledališče vas ne pusti ravnodušne.* Ali ta izjava velja tudi za vašo prakso?
4. **Pokličite gledališkega pedagoga** in najdite skupno področje, na katerem lahko izvedete gledališki oz. dramski program.
5. **Potrkajte na vrata umetniškega direktorja** in se javite za delo v izobraževalnem oddelku (če obstaja) – ali pa gledališkim pedagogom v vaši regiji pripravite predstavitveni material za šole.
6. **Naredite predstavo za ciljno publiko**, staro od 13 – 16 let, in napišite svoja razmišljanja ob vsaki predstavi ter to delite z ostalimi.

Učenci

Če ste prebrali to knjigo ali ste sodelovali pri delu, ki ga je navdihnili knjiga in želite nadaljevati, si sami ustvarite nove priložnosti. Če gledališče in drama nista del vašega

6 Brecht, Bertolt (1936). "Theatre for Pleasure or Theatre for Instruction?" In John Willett (2001). Brecht on Theatre. The Development of an Aesthetic, London: Methuen Publishing Ltd.

učnega načrta, ali če izobraževalni gledališki in dramski program ni na voljo na vaši šoli ali v okolici, imate veliko možnosti. Rezultati raziskav kažejo, da nas izobraževalno gledališče in drama vzpodbujata, da postanemo bolj aktivni državljani in pokažemo več iniciative. Obenem ustvarita priložnost, da razvijete ljubezen do gledališča in drame ter se tako bolje izrazite pri vašem izobraževalnem delu.

celo

1. **Preiščite vse možnosti v vaši okolici:** ne samo na šoli, ampak v kulturnih centrih, mladinskih centrih in gledališčih.
2. **Podarite to knjigo vašemu učitelju, razredu ali ravnatelju.** Povejte jim, zakaj želite na vaši šoli imeti izobraževalno gledališče in dramo.
3. **Delite knjigo s prijatelji in starši** in jih prosite za pomoč pri predstavljanju izobraževalnega gledališča in drame na vaši šoli.
4. **Vplivni osebi**, na primer ravnatelju ali direktorju šole, županu, lokalnemu predstavniku. Lokalnemu časopisu napišite pismo in povejte, zakaj menite, da vaše okolje potrebuje izobraževalno gledališče in dramo. Zelo malo ljudi to stori – toda ravno to lahko pripelje do spremembe.
5. **Začnite z delom.** Poiščite ga – poiščite zgodbo, dogodek iz vašega življenja, vašo najljubšo igro, prosite učitelja, da vam najde prostor za delo in vas podpira pri nastopu na odru s prijatelji.
6. **Pišite nam** – mogoče poznamo osebo v vaši državi, na katero se lahko obrnete, če potrebujete nadaljnjo pomoč.

Univerzitetni in visokošolski predavatelji

Kot univerzitetni predavatelj, ki bere to knjigo, ste bodisi sodelovali pri poučevanju izobraževalnega gledališča in drame, ali pa predmet v vaši ustanovi ne obstaja in ste zainteresirani, da ga uvedejo. Usposabljanje kvalificiranih gledaliških pedagogov je ključnega pomena, saj dramo težko izvaja nekdo, ki za to ni usposobljen oz. nima potrebne podpore. V obeh primerih uporabite DICE za lobiranje izobraževalnih gledaliških in dramskih tečajev in modulov.

1. **Če imata izobraževalno gledališče in drama ustrezeni univerzitetni program za pridobitev diplome in magisterija v vaši instituciji** – pokažite knjigo in spremljevalno publikacijo (DICE ugotovitve raziskav in priporočila) dekanu. To je dokaz, da je vaš program potreben in ima močan vpliv.

2. **Če izobraževalno gledališče in drama v vaši instituciji nima univerzitetnega programa za pridobitev diplome in magisterija** – pokažite knjigo in njeno spremljevalno publikacijo dekanu in mu predlagajte, da vaša institucija uvede tak tečaj. Morda boste želeli prevzeti vodilno vlogo za pisanje njegove akreditacije.
3. **Dekana prepričajte, da bi osnove izobraževalnega gledališča in drame morale biti del vseh programov za usposabljanje učiteljev.** Raba izobraževalnega gledališča in drame kot metode za učenje, ki povezuje več predmetov, se lahko vključi v druge predmete, kot so pedagogika, študij jezikov, družbenih ved, zgodovine in celo znanosti.
4. **Postanite pobudnik izobraževalnega gledališkega in dramskega raziskovalnega projekta ali pa se pridružite že obstoječemu.**
5. **Na predavanje ali delavnico povabite strokovnjaka iz druge regije ali države.** Z novim strokovnim znanjem je vedno dobro razviti nova delovna partnerstva na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni.
6. **Organizirajte dan odprtih vrat ali konferenco o izobraževalnem gledališču in drami** s sodelovanjem kolegov in drugih strokovnih vzgojiteljev in umetnikov, vključno s študenti in nekdanjimi študenti – zlasti dramskimi učitelji, ki delajo v šolah, gledališčih in kulturnih ali ustreznih drugih organizacijah.

Idejni usmerjevalci

Če ste prebrali to knjigo kot oseba, ki usmerja in vodi politiko različnih projektov, in ste prišli do tega poglavja, zelo zaupate izobraževalnemu gledališču in drami. Malo vas je takih in vaše strokovno znanje, pomoč in vpliv, so zelo potrebni za podporo in pomoč izobraževalnemu gledališču in drami.

1. **Priskrbite si kopijo publikacije DICE – ugotovitve raziskav in priporočila in si jo oglejte.**
2. **Priskrbite si tudi kopijo pričujoče in prej omenjene publikacije za vaše sodelavce ter jih prosite, da ju preberejo.**
3. **Obrnite se na »Priporočila« v tej knjigi (DICE ugotovitve raziskav in priporočila) in ugotovite, kaj lahko storite v vaši okolici, da bi izboljšali razmere za izobraževalno gledališče in dramo.**
4. **Ta priporočila temeljijo na resničnih potrebah resničnih ljudi – vzemite si čas, da**

- poiščete šole in ljudi v vaši okolici, ki to že izvajajo, ter začnite z njim dialog za oblikovanje strategije za podporo razvoja tega dela.**
- 5. Pomagajte nam identificirati druge strokovnjake, tudi take, ki imajo moč sprejemanja odločitev in ki bi lahko bili aktivni na drugih področjih. Z njimi vzpostavite kontakt ter jim pošljite kopijo obeh knjig.**
  - 6. Pridobite si nekaj izkušenj iz prve roke. Pojdite s svojim otrokom (ali otrokom, ki ga dobro poznate) na izobraževalno gledališko in dramsko dejavnost.**

Zagotovo bodo na voljo tudi drugi posamezniki v drugih skupinah ali organizacijah in institucijah, na katere se lahko obrnete, ko potrebujete podporo pri razvoju izobraževalnega gledališča in drame. Lahko so celo strokovnjaki ali praktiki z različnih področij, ki so jim pri srcu interesi mladih – vedno obstaja še kakšen DICE.

Ne pozabite, da je pomemben vsak korak, ne glede na to, kako majhen je. Nikoli ne boste začeli povsem sami. Publikacija DICE ugotovitve raziskav in priporočila ter pričujoča publikacija, ki je izobraževalnega značaja, lahko zagotovita številne reference in kontaktne točke, ki veljajo za celotno EU in so tu zato, da se obrnete nanje.

DICE («Drama izboljša lizbonske ključne kompetence na področju izobraževanja») je bil mednarodni projekt, ki ga podpira EU. Gre za dvoletni projekt medkulturne raziskave, ki poleg drugih izobraževalnih ciljev raziskuje učinke izobraževalnega gledališča in drame v petih od osmih lizbonskih ključnih kompetenc. Raziskava je bila izvedena z dvanajstimi partnerji (vodja: Madžarska, partnerji: Češka, Nizozemska, Norveška, Palestina, Poljska, Portugalska, Romunija, Srbija, Slovenija, Švedska in Združeno kraljestvo).

Making a World of Difference je vzgojno izobraževalni priročnik, ki je razdeljen v tri sklope:

Sklop A je predstavitev projekta DICE: kaj je projekt sestavljal, predstavitev dosežkov, partnerjev, njihove metode, oblike vzgojno izobraževalnega gledališča in drame, ter ključne raziskovalne ugotovitve.

Sklop B je razdeljen v šest kompetenc. Vpliv vzgojno izobraževalne gledališke in dramske dejavnosti vsake kompetence, ki je bila dokumentirana v slikovni in pisni obliki dveh predstavnikov dvanajstih partnerjev.

Sklop C – Dodaten met kocke (DICE) predstavlja, kako se osredotočiti in kaj lahko narediš pri razvijanju lastnega dela v vzgojno izobraževalnem gledališču in drami.